

АЙЗЪК АЗИМОВ

ЖЕНСКА ИНТУИЦИЯ

Част 0 от „Разкази за работи“

Превод от английски: Пенка Дамянова, 2001

chitanka.info

ТРИТЕ ЗАКОНА НА РОБОТИКАТА:

- 1. Роботът съзнателно, или чрез своето бездействие не може да наранява човек.*
- 2. Роботът е длъжен да се подчинява на заповедите на човека. Изключение правят случаите, които противоречат на Първия закон.*
- 3. Роботът трябва да защитава собственото си съществуване. Изключение правят случаите, които противоречат на Първия и Втория закон.*

За пръв път в историята на Корпорация „Американски работи и механични същества“ бе унищожен робот.

Никой не можеше да бъде обвиняван за това. Корабът се бе разпаднал в космическото пространство. Проучващата група се чудеше дали да оповести факта, че той всъщност се е сблъскал с метеорит. Нищо друго не би могло достатъчно бързо да дезактивира системата за самозащита. Нищо друго не би причинило щети с размерите на ядрен удар. В това нямаше съмнение.

От обсерваторията Флагстаф, а не от някакъв аматьор, бяха съобщили за ярка светлина в нощното небе секунди преди експлозията на кораба. На съответстващото място върху земната повърхност се бе забил метален къс от неотдавна образуван метеорит. Какво повече трябва, за да се извлекат съответните изводи?

И все пак досега не беше се случвало подобно нещо. Странностите на събитието бяха наистина колосални, въпреки че понякога бяха възможни и чудовищни несъответствия.

В офисите на Корпорацията всички „защо“ и „как“ стояха на заден план. Стресиращото бе унищожението на механично същество.

Факт бе, че ДжН–5 беше прототип. Първият успешен от четири предишни опита, включен в действие. Това обясняваше стреса.

Факт бе, че ДжН–5 беше радикално нов тип робот. Различаваше се от всичко, създадено преди това. Такава загуба трудно би могла да се преглътне.

Факт бе, че ДжН-5 очевидно бе направил някакво откритие, може би безвъзвратно изчезнало с него. Поражение, което не можеше да се изрази с думи.

Може би си струваше да се спомене, че заедно с робота, бе загинал и Главният роботопсихолог на Корпорацията...

Клинтън Меръдаян беше постъпил на работа във фирмата десет години преди това. Петте от тях той безропотно бе изслужил под строгото ръководство на вечно нацупената и кисела Сюзан Калвин.

Изключителната надареност на Меръдаян беше повече от очевидна. Това бе причината Сюзан Калвин да го предложи за ръководител на много по-възрастни от него колеги. Във всеки друг случай тя би приложила писмена обосновка. Но при този Питър Богърт — шеф на Изследователския отдел, разбираше, че това не е необходимо.

Меръдаян бе пълна противоположност на известната доктор Калвин. Въпреки масивната си двойна брадичка, той не беше пълен, за разлика от своята началничка. Но също за разлика от нея, той очевидно тежеше в други области. Масивното му и червендалесто лице, както и гъстата му рижа коса, гърмящият му глас и звучен смях, го налагаха сред останалите. Но най-отличителната му черта бе недостижимата увереност, с която оповестяваше своите успехи. Изброените качества караха всеки около него да се чувства незначителен в пространството.

Когато Сюзан Калвин най-сетне се пенсионира, беше съвсем естествено Меръдаян да заеме нейното място. Между другото, тя се оттегли без излишен шум, отказвайки всякакво честване и тържествени приеми.

Заместникът ѝ беше изкарал точно едно денонощие на новия пост, когато предложи стартирането на проекта ДжН.

Той щеше да струва на Корпорацията нечувани досега средства, но Меръдаян игнорира този факт с едно махване с ръка.

— Ще изплати всяко пени, Питър — убеждаваше той своя началник. — Очаквам да убедиш Борда на директорите в това!

— Аргументирай се — настоя Богърт, чудейки се дали Меръдаян ще успее да го направи. Сюзан Калвин никога не бе обяснявала своите мотиви.

— Няма проблем — отговори инициаторът на проекта, като се настани удобно на едно кресло в директорския кабинет.

Богърт го изглежда със страхопочитание. Собствената му, някога черна коса, вече беше побеляла. Скоро и той щеше да последва Сюзан. Това означаваше край на екипа, поставил основите на Корпорация „Американски роботи и механични същества“. Те бяха успели да я превърнат във фирма с национално и международно влияние и значение. Незнайно защо нито той, нито някой от вече напусналите, не се бяха замисляли върху изключителния прогрес на тяхното предприятие.

Но идваше друго поколение. Новаците бяха на „ти“ с модерните технологии. Не се лутаха в области, където те някога бяха стъпвали на пръсти. Така стремително се движеха напред, а това беше хубаво.

— Предлагам да започнем конструирането на роботи без задръжки — започна Меръдаян.

— Неподвластни на Трите закона? Сигурно...

— Не ме разбра, Питър. Това ли са единствените ограничения, според теб? По дяволите, ти асоциираш с ранните позитронни мозъци! Трябва ли да ти напомням, че освен областта на Трите закона, няма разклонение в тези мозъци, което да не е добре разработено и фиксирано? Създали сме роботи за всякакви специфични задачи. Спокойно можем да кажем, че имат почти неограничени възможности.

— И ти предлагаш...

— Всяко ниво под Трите закона да бъде отворено. Това не е никак трудно!

— Не е трудно, наистина — сухо отбеляза Богърт. — Безполезните неща никого не затрудняват. Трудното е да се фиксират тези нива и да се направи робота използваем!

— Но какво те притеснява? Фиксирането на нивата изисква големи усилия, защото Принципът на вероятността пряко касае масата на позитроните. Неговите стойности могат да бъдат сведени до минимум, но защо да правим това? Ако успеем да използваме този принцип, за да пресечем пътя на догадките...

— Ще получим непредсказуем робот!

— Ще имаме творящ робот — настоя нетърпеливо Меръдаян. — Питър, ако човешкият мозък е притежавал нещо, което роботите нямат, това е непредсказуемостта — функция на субатомните нива.

Признавам, че този ефект никога не е бил демонстриран експериментално върху нервната система. И без това човешкият мозък принципно не е по-висш от този на робота.

— И ти смяташ, че ако приложиш Принципа на вероятността в мозъка на робота, той ще заприлича на нашия?

— Точно така!

Те спориха и обсъждаха още много след това.

Бордът на директорите очевидно нямаше намерение да бъде убеден лесно.

Скот Робъртсън, най-крупният акционер във фирмата, каза:

— Достатъчно трудно се управлява роботната индустрия такава, каквато е. Общественото недоверие е голямо поради вечно съществуващия риск роботът да излезе извън строя. Ако хората осъзнаят идеята, че може да изгубим контрол над тях... О, не ми говорете за Трите закона! Средностатистическият човек няма да повярва, че роботите ще го защитят, щом чуе думата „неконтролируем“!

— Тогава не я използвайте — посъветва Меръдаян. — Може да я смените е „интуитивен“.

— Интуитивен... И при това робот-момиче? — измърмори някой.

Всички заседаващи около дългата маса се подсмихнаха ехидно.

Меръдаян реши да овладее ситуацията.

— Точно така! Робот-момиче. Нашите работи са безполови, както и новият, но ние винаги си мислим за тях в мъжки род. Даваме им мъжки имена и им казваме „той“, или „него“. Този, ако математически конструираме мозъка му по моя план, ще попадне в координатната система ДжН. Първият робот ще бъде ДжН-1 и аз предполагам, че ще му викаме Джон-1... Защо да не го наречем Джейн-1? Така обществото ще разбере, че сме конструирали робот с интуиция!

Робъртсън поклати глава.

— Не схващам разликата. От твоите обяснения разбрах, че възнамерявате да отстраните последната бариера, която принципно

разделя мозъка на работа от човешкия? Каква мислите, че ще е социалната реакция?

— Трябва ли да става публично достояние? — попита Меръдаян. Замисли се за момент и продължи: — Вижте, в едно нещо обществото е единодушно — жената не е толкова умна, колкото мъжа, нали?

Заседателите веднага се огледаха предпазливо, сякаш все още Сюзан Калвин беше сред тях. Меръдаян продължи:

— Ако провъзгласим работа за женски, публиката автоматично ще приеме, че Джейн-1 е умствено по-назад. Това ни предпазва от по-нататъшни обяснения.

— Всъщност има и друго — намеси се Богърт. — С колегата много внимателно сме изчислили параметрите на новата машина. Независимо от това дали ще бъде Джон, или Джейн, тя ще е изключително стабилна. Достатъчно разумна, но по-опростена, в сравнение с другите ни серии. Ще ѝ бъде добавен само един елемент. Е, нека го наречем „интуиция“.

— Кой може да предвиди докъде ще ни доведе това? — измърмори Робъртсън.

— Меръдаян! Както знаете, Космическият скок вече е разработен като принцип. Стана възможно човекът да използва хиперскоростта, надвишаваща тази на светлината. Можем да посетим други планети от звездната система и да се върнем в оптимално време — за седмица, например.

— Това не е ново за нас — отбеляза Робъртсън. — Постигнахме го благодарение на роботиката.

— Точно така. Позволете да добавя, че не ни върши работа. Не можем да използваме хиперскоростта, освен за демонстрация. Космическият скок е рискован. От енергийна гледна точка е разточителен, следователно — и изключително скъп. Ако можехме да си го позволим, целта му би трябвало да е откриването на обитаема планета. Наречете това психологическа необходимост. Ако изхарчим двадесет милиарда долара единствено за научни данни, тогава всеки ще пита защо сме пропилили толкова пари. Ако рапортуваме обаче за откриването на населена планета, никой няма да се интересува от средства. Автоматично влизаме в ролята на космически Христофор Колумб.

— Е?

— Е, къде ще открием обитаема планета? Коя от всичките триста хилядите звезди и звездни системи, отстоящи на триста светлинни години, има шанса да бъде населена? Събрали сме огромно количество данни за съседните светове, но на кой има живот? Коя планета да посетим първа? Ние не знаем...

— Как може тази Джейн да ни помогне? — попита един от директорите.

Меръдаян понечи да отговори. После само махна с ръка към Богърт и онзи разбра. Изказването на началникът винаги тежи повече. Богърт не харесваше много тази идея. Ако проектът ДжН се окаже пълно фиаско, лепкавите пръсти на обвинението лесно щяха да сграбчат и него. От друга страна, пенсионирането му не беше много далече. Ако проектът успее, той би се оттеглил с лаврови венци. Може би причината бе в увереността на Меръдаян, но Богърт искрено вярваше, че имат големи шансове за успех. На глас той изрече:

— Типът ДжН ще сравни данните много по-бързо и точно от човека. За един ден той ще направи изводи, за които на нас са ни необходими десет години. Освен това ще му липсва предубеждението, което ученият неизбежно си създава вследствие на предишни свои теории.

След това изказване последва тишина. Накрая Робъртсън рече:

— Но всичко е относително, нали? Представете си, че роботът ни посъветва да отидем примерно на планета Скуиджи-17 или някъде другаде. Изминаваме тия светлинни години и откриваме, че там няма и следа от живот. Какво ще правим тогава?

Този път се намеси Меръдаян.

— Пак ще имаме полза. Ще знаем по какъв начин роботът е стигнал до това заключение. Това ще ни помогне много за овладяване на астрономическите детайли, дори и да не проведем Космическия скок. Между другото, можем да визираще пет планети с най-вероятен живот, от тях да открием една. Така вероятността тя да бъде обитаема става 95 на сто. Така ще сме почти сигурни...

Продължиха дискусията дълго след това.

Отпуснатите средства не бяха кой знае колко, но Меръдаян разчиташе на последващо финансиране. Ако със сто милиона можеше да се спаси онова, постигнато с двеста, то те със сигурност щяха да бъдат гласувани.

Най-сетне Джейн-1 бе построена и пусната в режим на действие. Питър Богърт го... я разглеждаше мрачно.

— Защо е тази тънка талия? — попита накрая той. — Със сигурност тя не е доказателство за големия талант на конструкторите.

Меръдаян се усмихна.

— Виж, ако ще я наричаме Джейн, няма смисъл да изглежда като Тарзан, нали?

Богърт поклати глава.

— Това не ми харесва. Остава да ѝ изваеш и гърди, а това са глупости. Ако жените разберат, че сме създали робот с техните прелести, тогава да не ти разправам какви перверзии може да се развихрят. Със сигурност ще имаме неприятности с женските движения.

— Може би тука си прав — съгласи се Меръдаян. — Никоя жена не би искала да я заменят, без тя самата да има вина за това. Съгласен съм с теб.

Джейн-2 нямаше тънка талия. Тя беше сериозен робот, който рядко се движеше и още по-рядко говореше.

Създателят ѝ периодично тичаше при Богърт. Бързаше да сподели, че нещата с нея не вървят добре. Увереността на Меръдаян в успеха беше непоклонима. Не би се поколебал да нахълта в спалнята на началника си дори в три през нощта, за да сподели своя ентусиазъм.

Конструкторът сега обикаляше изтощен и блед, изглеждаше някак утихнал.

— Няма да говори — заяви уверено Богърт.

— О, тя приказва — каза Меръдаян. Отпусна се тежко на стола и прехапа устни. — Прави го рядко обаче!

Богърт стана и обиколи робота.

— Предполагам, че дрънка глупости? Е, щом не говори, значи не е жена, нали?

Колегата му направи опит да се усмихне.

— Проверката показва, че мозъкът ѝ е някак изолиран — каза той.

— Известно ми е.

— Но когато бе поставен за зареждане във Физиологичния апарат, мозъкът бе надлежно модифициран!

— Разбира се.

— Тогава по някакъв начин бе разстроен. Проблемът е, че когато си имаш работа с такава голяма величина вероятности, нещата са...

— Несигурни? — попита Богърт. Собствената му реакция го изненада. Инвестициите на компанията бяха набъбнали. За почти две години резултатите бяха, меко казано, разочароващи. Въпреки неуспеха, той си бърбореше спокойно с Меръдаян и продължаваше да вярва в успеха.

Тайно се чудеше дали щеше да се чувства така, ако говореше със Сюзан Калвин. Меръдаян бе толкова ентусиазиран и погълнат, колкото тя никога не можеше да бъде. Освен това колегата му беше изключително уязвим, когато преживяваха неуспех. Превръщаше се в лесна мишена за присмех и критика. Това не можеше да се случи със Сюзан.

Меръдаян не отговори на последната му забележка. Не от презрение, присъщо на Сюзан, а просто защото не беше го чул.

— Проблемът е в разпознаването. Конструирали сме корелацията на Джейн-2 перфектно. Но когато извърши свързването, тя не може да отличи истинския резултат от незначителния. Този проблем не може да се разреши лесно. Как да накараш робота да работи качествено, като не можеш да предвидиш каква корелация ще направи?

— Предполагам, че си мислил да намалиш потенциала на диода W-21. После да го свържеш с...

— Не! Не... — Гласът на Меръдаян премина в шепот. — Не е възможно да разбъркаш всичко. Може да направим това само за себе си. Главното е да я накараме да отсее важното и да извлече извода. Ако успеем да направим това, ще видиш, че роботът ще започне да отговаря по интуиция. Не знам как ще го постигнем, освен ако не стане случайно!

— Струва ми се, че искаш непосилни неща от нея! Искаш да прилича на гений — отбеляза сухо Багърт.

Меръдаян закима енергично.

— Точно така, Питър! Толкова пъти съм се страхувал да си го призная. Моля те, не ми се подигравай! Не влизай в тона на другите!

— Наистина ли целта ти е робот-гений?

— Какво са думите? Опитвам се създам мислеща машина, която да прави уникални корелации с огромна скорост. Това трябва да заложи

в позитронните уравнения на полето, но все още не успявам!

Той изгледа недоволен Джейн-2 и попита:

— Кой са предимствата ти, Джейн?

Роботът извърна глава към Меръдаян, но не издаде звук. Ученият прошепна:

— Сега търси из корелационните банки.

Най-сетне Джейн-2 изрече безизразно:

— Не съм сигурна. — Това бяха първите произнесени от нея думи.

Меръдаян изви очи нагоре.

— Тя не прави разлика между създаване на уравнение и неокончателен резултат.

— Разбрах това — измърмори Богърт. — Слушай Меръдаян, ще успееш ли да постигнеш нещо, или да сведем загубите само на половин милиард?

— Ще успея! — отсече ученият.

Джейн-3 беше абсолютен неуспех и Меръдаян беснееше.

Тя беше грешка и ученият не можеше да вини никого за това, освен себе си. Въпреки че Меръдаян се чувстваше унижен, всички запазиха мълчание. Оставиха го сам да направи корекции в заплетената математика на позитроните.

Изтече почти година, преди да бъде готова Джейн-4. Меръдаян отново бе ентусиазиран.

— Тя го има — прецени той. — Джейн-4 притежава висок коефициент на разпознаване!

Увереността му стигна до там, че я изправи пред Борда на директорите. Поставиха ѝ задача. Не математическа, разбира се. Всеки робот би могъл да я реши. Въведоха ѝ объркани данни, които в основата си бяха верни.

След експеримента Богърт отсече:

— Това не означава кой знае какво!

— Прав си — съгласи се Меръдаян. — Задачата беше елементарна за Джейн-4, но нали трябваше да им покажа нещо?

— Известно ли ти е колко сме изхарчили досега?

— Хайде, Питър, не започвай пак! Сам прецени колко далеч сме стигнали! Работата ни е не е отишла напразно. Изминалите три години бяха същински ад за мене, но успях да създам нова технология за калкулация. От този момент нататък, за всеки създаден от нас робот, ще спестяваме по петдесет хиляди долара.

— И какво от това?

— Как какво? Уверен съм, че n-измерната сума на вероятността ще намери широко приложение. Моите роботи ДжН ще я открият! Щом веднъж постигна това, което искам, нашият проект ще изплати инвестициите за пет години, дори да ги увеличим три пъти.

— Какво имаш предвид като казваш „щом веднъж постигна това, което искам“? Какво не е наред с Джейн-4?

— Нищо! Просто може да бъде усъвършенствана. Мислех, че усещам накъде вървя, когато я оформях. Сега, след тестовете, вече знам какво трябва да подобра и ще го направя!

След почти година Джейн-5 беше факт. Този път увереността на Меръдаян нямаше граници.

Джейн-5 беше по-дребна и слаба от обичайните роботи. Въпреки че ѝ липсваха женските форми на Джейн-1, около себе си тя излъчваше атмосфера на женственост.

— Дължи се на стойката ѝ — отбеляза Богърт. Ръцете ѝ висяха грациозно. Като се обърнесе, сякаш имаше извивка на гръдния си кош.

— Сега я чуй — предложи Меръдаян. — Как се чувстваш, Джейн?

— В отлично здраве съм, благодаря — отговори Джейн-5. Гласът ѝ беше нежен контраалт — типично женски.

— Защо си направил това, Клинтън? — попита раздразнен Богърт.

— Важно е от гледна точка на психологията. Искam хората да я мислят за жена, да се отнасят с нея като с жена!

— Кои хора?

Меръдаян се взираше съсредоточено в Богърт, пъхнал ръце в джобове.

— Двамата с Джейн трябва да заминем за Флагстаф!

Богърт мислено отбеляза, че колегата му не каза Джейн-5. Това наистина беше единствената, неповторимата, мечтаната от тях Джейн.

— Защо?

— Там се намира Световният център по планетология, нали? Т.е. изследват звездите и изчисляват вероятността за тяхната населеност, не е ли така?

— Така е, но се намира на Земята!

— Известно ми е.

— Действията на роботите там строго се контролират. Не считам, че е необходимо Джейн да ходи на това място. Събери всички книги по основи на планетологията и накарай Джейн да ги абсорбира.

— Това няма да стане! Питър, защо не искаш да разбереш, че Джейн не е обикновен робот? Тя притежава интуиция.

— И какво от това?

— Означава, че не ние определяме от какво се нуждае, кое може да използва! Такъв подход се прилага върху коя да е сметачна машина. Изчиташ й сухи данни, отдавна загубили давност, и чакаш резултат. Джейн трябва да има действаща информация, да слуша гласове, спорове. Необходим й е достъп до всякакви данни, дори и до безполезните. Как бихме могли да предвидим кога нещо в нея ще прищрака и ще открие правилния отговор? Ако знаехме това, нямаше да изхарчим толкова средства за конструирането й, нали?

Богърт започна да се дразни.

— Тогава доведи при нея всички планетолози — заяде се той.

— Тук те нямат тази стойност. Ще бъдат лишени от естествената си среда. Искам Джейн да ги гледа как работят, да наблюдава приборите им, кабинетите, техните бюра. Трябва да уредиш транспортирането й до Флагстаф. Бих предпочел да не обсъждаме това повече!

За момент прозвуча като Сюзан. Богърт примига.

— Трудно ще бъде да се уреди. Преместването на експериментален робот...

— Джейн не е експеримент! Тя е пета поред от серията!

— Предишните четири всъщност не работеха...

Меръдаян вдигна ръце отчаян.

— Кой те кара да запознаваш правителството с тези подробности?

— Не ме притеснява правителството. То би могло да разбере специфични случаи. Безпокои ме общественото мнение. За петдесет години сме стигнали твърде далеч. Не искам, ако загубиш контрол, да ни върнеш пак там и...

— Няма да загубя контрол! Направо търсиш под вола теле! Слушай, Корпорация „Роботи и механични същества“ може да си позволи частен самолет. Ще се приземим тихо в най-близкото търговско летище. Ще уредим там да ни чака специален транспорт, който ще ни откара незабавно до Флагстаф. Джейн ще бъде опакована. Така ще бъде очевидно, че някакво обикновено оборудване се придвижва до лабораториите. Няма да привлечем ничие внимание. Ще съберем екипа там, за да му обясним точната цел на визитата. Не се съмнявам, че те ще разберат мотивите ни правилно и ще ни съдействат.

Богърт се замисли.

— Рискованата част от плана са самолетът и специалният транспорт. Ако се случи нещо с тях...

— Нищо няма да се случи!

— Най-сигурни ще бъдем, ако дезактивираме Джейн по време на транспорта. Така, ако някой я открие...

— Забрави това, Питър! Не можем да го направим! Та тя с лекота прави асоциации от деня на своето създаване. Можем да замразим информацията, която притежава, но не и асоциациите ѝ.

— Но ако се разбере, че транспортираме действащ робот...

— Никой няма да разбере!

Меръдаян не отстъпи и самолетът бе осигурен. Последен модел, автоматичен Компюто-джет, но се управляваше от пилот на Корпорацията. Контейнерът, в който бяха настанили Джейн, пристигна благополучно на летището. След това специален транспорт я откара на Земята. Джейн достигна Флагстаф без никакви инциденти.

Не бе изминал и час от пристигането им, когато Меръдаян веднага позвъни на Питър Богърт. Както винаги, изпаднал в неударим екстаз, той бързаше да го сподели със своя началник.

Съобщението пристигна по обичайната лазерна тръба, но доста разбъркано и на пръв поглед неразбираемо. Въпреки това Богърт се ядоса. Всеки с достатъчно технологични умения, правителството

например, би могъл да го разгадае. Единственото сигурно нещо бе, че управляващите нямаха причина да се съмняват и да го правят.

— По дяволите, защо беше нужно да се обаждаш? — попита раздразнен Питър.

Меръдаян не му обърна внимание.

— Беше истинско вдъхновение! Тя е абсолютен гений, казвам ти! — шепнеше ученият.

За момент Богърт занемя в слушалката. След това извика, загубил контрол:

— Искаш да кажеш, че вече имаме отговора?

— Не, дай ни време, за бога! Искам да кажа, че гласът ѝ беше същинско вдъхновение. Слушай, без проблем транспортирахме Джейн до централата на Флагстаф и я разопаковахме. В момента, в който тя пристъпи напред, всички се отдръпнаха. Изплашиха се, разбираш ли? Щом мастити учени забравят за Трите закона на роботиката, какво остава за обикновения човек? Тогава отчаяно си помислих, че всичко е свършило, преди да започне. Ако тя се разбеснее, после всеки само това щеше да си спомня.

— Казвай нататък!

— Джейн ги поздрави рутинно. Тя каза: „Добър ден, господа! Радвам се да се запознаем!“ Красивият ѝ контралт прозвуча така очарователно! И знаеш ли какво стана? Един започна несъзнателно да си намества вратовръзката, а друг — да си оправя прическата. Онова, което най-много ме впечатли, знаеш ли кое беше? Най-възрастният от всички започна да проверява дали случайно не е разкопчан дюкяна на панталона му. Всички са луди по нея. Имаха нужда единствено от гласа ѝ. За тях тя вече не е робот, а момиче!

— Искаш да кажеш, че ѝ говорят?

— Дали ѝ приказват? Да, непрекъснато. Трябваше да ѝ въведа и секс-информация. Биха поискали данни от нея още сега. Всичко е условен рефлекс. Слушай, мъжът реагира на гласа. В най-интимните моменти той не гледа. Гласът в ухото ти е този...

— Добре, Клинтън, разбрах те! Къде е Джейн сега?

— С тях. Не биха я пуснали за нищо на света!

— По дяволите, човече! Върви при нея! Не я изпускай от очите ни за секунда!

Обажданията на Меръдаян през десетдневния им престой във Флагстаф не бяха толкова чести. Освен това ставаха и все по-малко екзалтирани.

Ученият докладваше, че Джейн слуша внимателно и понякога отговаря. Популярността ѝ не намалява. Получава достъп до всяка подробност, но резултат няма.

— Съвсем нищо? — попита Богърт.

Меръдаян веднага зае отбранителна позиция.

— Не може да се каже, че е съвсем нищо. Работим с интуитивен робот. Как да си сигурен какво става вътре в него. Тази сутрин Джейн попита Йенсен какво е закусвал.

— Астрофизикът Роситър Йенсен?

— Да. Оказа се, че той не е закусвал изобщо. Изпил е само чаша кафе.

— Значи Джейн се учи да приказва. За това ли отидоха толкова много средства...

— О, не започвай пак! Това не беше просто разговор. Джейн попита, защото в мозъка ѝ се върти някаква корелация.

— Каква може да е тя?

— Как бих могъл да знам? Ако знаех, щях аз да бъда Джейн! Нямаше да имаме нужда от нея! Но трябва да означава нещо. Програмирана е да отговори на въпроса коя планета е обитаема и...

— Тогава ми се обади, като го направи! Не е необходимо да ми описваш възможни корелации и тем подобни глупости!

Всъщност Богърт и не се надяваше на такова обаждане. С всеки изминал ден той все повече се отчайваше. Когато съобщението за постигнатия успех най-сетне пристигна, той не беше подготвен за него.

Самият Меръдаян бе толкова въодушевен и развълнуван, че шепнеше.

— Тя го направи! Аз самият вече се бях отчаял! За всяко нещо бе получила информация по два, дори три пъти, но тя не отговаряше... Сега съм в самолета. Връщаме се. Току-що излетяхме.

Богърт успя да се овладее.

— Не си играй с мен, човече! Имаш отговора? Тогава кажи ми го!

— Тя го има. Назова ми три планети, отстоящи на осемдесет светлинни години. Всяка от тях има от шестдесет до деветдесет

процента вероятност да е населена. На една от тях е почти сигурно, че има живот. Там процентът е 97,2. Когато се завърнем, тя ще ни покаже какво ѝ е дало основание да направи този извод. Предчувствам как всички астрофизици и космолози ще...

— Сигурен ли си?

— Да не мислиш, че имам халюцинации? Дори имам свидетел. Бедното момче направо подскочи, когато великолепият ѝ глас започна да извива тонове...

Точно в този момент метеорит разби самолета. От Меръдаян бяха останали само късове плът. Частите на Джейн не биха могли да комплектуват нищо, което да бъде от полза.

Скръбта никога до този момент не бе попарвала така жестоко Корпорация „Американски роботи и механични същества“. Разрушенията бяха глобални и безвъзвратни, но фирмата едва ли би могла да носи последствия за незаконния експеримент. Робъртсън се опита да намери утеха в този факт.

Питър поклати глава и измърмори:

— Загубихме най-големия шанс компанията да добие огромно обществено признание. Да надхвърлим прословутия Франкенщайнов комплекс. Какво щеше да означава робот да реши проблема със съществуването на обитаема планета? Пак роботи разработиха Междувездния скок. Роботите щяха да отворят Галактиката за нас. Господи, нямаше начин да се изчислят ползите за човечеството, както и за нас, разбира се.

— Бихме могли да построим нова Джейн, дори и без Меръдаян, нали? — попита Робъртсън.

— Възможно е, разбира се. Но можем ли отново да разчитаме на качествена корелация? Ами ако Меръдаян е имал просто късмета на първия, а след него започне да не ни върви? Метеоритът унищожи... Боже, не мога да го понеса!

Робъртсън прошепна колебливо:

— Ами ако не ни е било съдено да узнаем истината? Ако това е знак...

Видял сълзите на Богърт, той не събра сили да продължи.

— Предполагам, че загубата не е непоправима — успя да изрече Богърт. — Останалите Джейн са програмирани да ни помогнат. Бихме могли да дадем женски глас и на други работи, ако това би окуражило публичното възприятие. Само ако знаем какво е казала Джейн-5!

— В последното си обаждане Меръдаян споменава за свидетел?

— Знам и съм мислил върху това. Вече съм се свързал с Флагстаф. Никой от запознатите с възможностите на Джейн не я е чувал да говори за обитаема планета.

— Възможно ли е Меръдаян да ни е заблудил? Той така силно желаше положителен резултат. Може да е откачил и...

— Искаш да кажеш, че за да спаси репутацията си, той е измислил получения отговор? После би могъл да инсценира някаква повреда, за да лиши Джейн от реч? Нито за минута не бих допуснал такава възможност. По същата логика можеш да предположиш, че е нагласил и метеорита?

— Тогава какво ще правим?

— Ще се върнем обратно във Флагстаф! Отговорът е там. Трябва само по-основно да се разтърсим, това е всичко. Заминавам там и ще взема няколко човека от отдела на Меръдаян. Ще преобърна, ако трябва, цялата станция с главата надолу!

— Но защо не помислиш? Дори и да открием свидетеля, как би ни помогнал, след като я няма самата Джейн? Тя ни е необходима за обяснение на процеса?

— Всяка информация в случая е от значение. Джейн е посочила имената на звездите, или техните каталожни номера. Ако някой си спомни тях, значи имаме нещо. Може да липсва съзнателен спомен, тогава ще приложим психотест. Ако сравним резултата с подадените й данни в началото, тогава бихме могли да вникнем в нейната интуиция... Ако постигнем това, сме спасени!

Богърт се завърна след три дни, умълчан и отчаян. Когато Робъртсън нетърпеливо го попита за резултата, той мрачно пророни:

— Нищо!

— Абсолютно нищо?

— Точно така. Говорих с целия екип на Флагстаф, с всеки учен, техник, с всеки студент, имал допир до Джейн. За щастие, не бяха

много. Бих поздравил Меръдаян за неговата дискретност. Позволил е достъп до нея само на онези, които биха могли да ѝ дадат планетологична информация. Двадесет и трима са я виждали, а дванадесет са разговаряли с нея.

— Проверих няколко пъти всичко, което е изрекла. Спомнят си я много добре. Това са запалени по своя експеримент хора и имат мотивация да я помнят. Имали са работа с говорещ робот и то с такъв, който се изразява като телевизионна водеща. Не могат да я забравят.

— Направихте ли психотест? — попита Робъртсън.

— Ако имах и най-малък намек за това, което ни интересува, щях да го приложа. Но да подлагаме без основание на стрес мозъка на хора, които си вадят хляба с него... Пък, честно казано, и това не би помогнало. Ако Джейн бе споменала имената на трите звезди с предполагаем живот, това би взривило цялата лаборатория. Как би могъл някой да забрави?

— Тогава може би някой от тях е излъгал — предположи мрачно Робъртсън. — Иска да запази информацията за себе си и да извлече полза от това?

— Какво би постигнал? Цялото управление и персонал знаеха задачата на Меръдаян и Джейн, това първо. Второ — знаят защо съм отишъл аз. Ако в бъдеще някой излезе със становище за планети с предполагаем живот на тях и той работи във Флагстаф, без съмнение, данните са откраднати. Няма да успее да реализира проекта си.

— Тогава сигурно Меръдаян е допуснал грешка?

— Не мога да повярвам и на това. Меръдаян, както всеки роботопсихолог, бе доста странен. Признавам, че това ме дразнеше, но за мен бе обяснимо. Всеки специалист с неговата професия, имащ работа повече с роботи, отколкото с хора, би бил същия. Беше особен, но не бе глупак. Не би допуснал грешка от такава величина!

— Тогава... — Бяха дискутирали всички възможности и винаги бяха достигали до задънена улица. Накрая Робъртсън предложи: — Защо не попитаме Сюзан?

Богърт се вкамени от изненада.

— Какво каза?

— Да попитаме Сюзан. Ще ѝ се обадим и ще я помолим да дойде тук!

— Защо? Какво повече би могла да направи?

— Не знам, но тя е роботопсихолог и би могла да разбере по-добре от нас Меръдаян. Между другото... По дяволите, тя винаги е имала повече мозък от нас!

— Но Сюзан скоро ще навърши осемдесет години!

— Ти си на седемдесет и какво от това?

Богърт въздъхна. Молеше се острият ѝ език да бе станал по-малко жилещ през годините. На глас изрече:

— Добре, да се консултираме с нея.

Сюзан Калвин влезе в кабинета на Богърт. Погледът ѝ бавно обходи обстановката и накрая се спря върху Директора на изследователския отдел. Беше доста остаряла след пенсионирането си. Косата ѝ бе абсолютно бяла, лицето — покрито с бръчки. Беше много отслабнала, почти прозрачна. Като че само очите ѝ се бяха запазили. Гледаха все така пронизващо и осъдително.

Богърт се запъти към нея, прострял радушно ръце за поздрав.

— Сюзан!

Гостенката благосклонно пое ръката му и рече:

— Изглеждаш учудващо добре за старец, Питър. Ако бях на твое място, не бих чакал до следващата година. Пенсионирай се веднага и позволи на младите да продължат... А Меръдаян е мъртъв! Дали не ме викаш, за да заема неговото място? Може би си решил да задържиш антиките, докато не умрат на своя пост?

— Не, Сюзан! Повиках те във връзка с... — Той внезапно млъкна. Осъзна, че няма представа как да започне.

Но Сюзан отгатна мислите му така, както винаги го бе правила. Тя седна с видима болка в остарелите си стави.

— Питър, повикал си ме, защото имаш някакъв проблем? Знаем, че би желал да ме видиш само мъртва.

— Моля ти се, Сюзан...

— Не си губи времето в любезности. Лично аз никога не съм го правила като млада и сега не възнамерявам да се променям. Смъртта на Меръдаян и твоето обаждане са две необичайни събития. Значи между тях има някаква връзка. Започни отначало и не се притеснявай, че ще изглеждаш като глупак. Това ми е известно отдавна.

Богърт прочисти гърлото си нещастно и започна. Сюзан слушаше внимателно, без да помръдне. Мършавата ѝ ръка се вдигна само веднъж, когато зададе съществения въпрос:

— Женска интуиция? Заради нея ли трябваше да създадете робот? Такива сте вие, мъжете! Използвате жената, за да стигнете до правилния извод. После ви е страх да признаете, че тя е равна на вас, дори интелектуално е по-извисена. По тази причина решавате да създадете нещо, което да притежава женска интуиция?

— Точно така, Сюзан, но позволи ми да продължа...

И той го направи. Когато стигна до очарователния контралт на Джейн, тя отново го прекъсна.

— Трудно е наистина да решиш да мразиш мъжете, или просто да ги презираш!

Когато Богърт свърши, Сюзан попита:

— Мога ли да ползвам този кабинет за час-два?

— Да, но...

— Искам да прослушам всички записи. Да се запозная с програмирането на Джейн, с обажданията на Меръдаян, с разследването ти във Флагстаф. Предполагам, че ако се наложи, мога да ползвам лъскавия ти лазерен телефон?

— Да, разбира се.

— В такъв случай, изпарявай се оттук, Питър!

Не беше минал и час, когато тя закуцука към вратата, отвори я и повика Богърт. Когато той се появи, с него беше и Робъртсън. Двамата влязоха в кабинета.

— Здравей, Скот — поздрави вяло Сюзан.

Богърт се опита да отгатне нещо по лицето на бившата си колежка, но без резултат. Сблъска се с изражението на една корава старица, решила да направи нещата трудни за него. Той внимателно попита:

— Мислиш ли, че би могла да постигнеш нещо, Сюзан?

— Повече от това, което вече имам? Не, не мисля!

Богърт сви устни раздражен, но Робъртсън попита:

— Какво направи, Сюзан?

— Помислих малко. Нещо, което не успях да убедя други да правят. Потрудах мислите си върху Меръдаян. Познавах го много добре. Имаше мозък, но беше дразнещо общителен. Мислех, че това ще ти хареса след мен, Питър?

— Промяната бе осезателна — не успя да се въздържи Богърт.

— Обзалагам се, че е тичал при тебе с резултата веднага, щом го е имал, нали?

— Така беше.

— И все пак, последното му съобщение, за отговора на Джейн, той ти е изпратил от самолета? Защо е чакал толкова дълго, а не ти е звъннал от Флагстаф?

— Предполагам, че е искал да провери информацията, или... Не знам — отговори Питър. — Това бе най-важното за него. Може би е искал да бъде сигурен за себе си?

— Напротив! За най-същественото той не би чакал и секунда. Освен това, щом е искал да отлага, защо не го е направил като хората? Докато пристигне в Корпорацията. Тук, с помощта на своя екип, би направил щателна проверка. Накратко казано, от една гледна точка е протакал твърде дълго, а от друга — изобщо не е чакал.

Робъртсън я прекъсна.

— Значи считаш, че има някаква измама...

Сюзан изглеждаше отвратена.

— Скот, не се съревновавай с Питър по тъпи забележки! Позволи ми да продължа. Втората гледна точка се потвърждава от факта, че е имал свидетел. Според записа Меръдаян е казал: „Горкото момче, подскочи два метра, щом чу очарователния глас на Джейн!“ Всъщност, това са били последните думи на бедния ни колега. Логичният въпрос е: защо трябва да подскача от изненада? Меръдаян вече е обяснил, че всички са свикнали с гласа на Джейн, защото са прекарвали дни с нея. Защо способността ѝ да говори трябва да ги стряска?

— Предположих, че причина за това са думите ѝ. Тя е дала отговор на въпрос, който се чака вече цял век.

— Но те са очаквали това нещо от нея. За това е била там. Всъщност, обърни внимание на думите. Меръдаян твърди, че свидетелят е бил стреснат, а не удивен, ако схващате разликата. Реакцията му е дошла още в началото на изявлението на Джейн. Ако е бил удивен от съдържанието на изявлението ѝ, той е трябвало първо да

изслуша какво ще изрече и да го осмисли. Тогава думата „внезапно“ за реакцията на свидетеля не би трябвало да съществува.

Богърт вметна смутен:

— Мисля, че от това не може да се направят генерални изводи.

— Може — натърти студено Сюзан. — Аз съм роботопсихолог. Колегата ми също беше такъв. Длъжни сме да съпоставим тези две аномалии. Странното отлагане на съобщението на Меръдаян и още по-странната реакция на свидетеля.

— Тогава как ги обясняваш? — попита Робъртсън.

— За целта е необходима логика. Меръдаян се е обадил веднага, щом е чул резултата от Джейн. Това означава, че събитието се е случило в автомобила. Ако е станало във Флагстаф, той би се обадил от там.

— Но тогава...

— Нека да завърша. Не каза ли колегата, че са били транспортирани до самолета? Това означава, че с него е имало човек — шофьорът на колата.

— О, Господи...

— Питър, когато си чул съобщение с планетологично съдържание, веднага си помислил, че свидетелят е планетологист, нали? Там ти е грешката. Ти разделяш хората на категории и повечето от тях презираш и не приемаш. Роботът не може да направи това. Той сякоп се подчинява на Първия закон на роботиката. Не прави разлика между хората, на които ще се подчинява. За работа всички са равни. Такава е стратегията и на роботопсихолога, който трябва да се съобразява със спецификата на механичните същества. На Меръдаян през ум не му е минало да спомене, че свидетелят е бил шофьорът. За теб той, тъй като не е учен, е просто превозвач. Но за колегата ми е бил човек и свидетел.

Богърт клатеше глава недоверчиво.

— Сигурна ли си в това, което казваш?

— Разбира се! По какъв друг начин би обяснил стряскането на свидетеля? Джейн е била опакована, но не и дезактивирана. От записите разбирам, че Меръдаян не би допуснал такова нещо с интуитивен робот. Още повече, че Джейн-5, подобно на останалите от тази серия, не е била много приказлива. Точно това е дало резултат. Просветлението ѝ е дошло именно по време на път. Естествено, тя е

започнала да говори. Внезапно от контейнера се е дочул очарователният ѝ контраалт. Ако ти беше шофьор, как би реагирал? Учудвам се как не е катастрофирал.

— Но ако е станало така, защо този човек не е дошъл при нас досега?

— Защо да го прави? От къде да знае, че е чул съобщение с такава важност? Между другото, не мислиш ли, че Меръдаян не го е притиснал да не казва на никого какво е чул? Би ли желал да се разчуе изявлението на робот, транспортиран нелегално по повърхността на Земята?

— Мислиш ли, че е запомнил чутото?

— Защо не? Шофьорите също имат мозък, Питър, нищо, че за теб стоят малко над приматите. Събитието, само по себе си, е било доста знаменателно и той със сигурност го е запомнил. Дори и да пропуска някоя цифра или буква, ние разполагаме с всички данни. Ако добре си спомням, съществуват петстотин и петдесет звезди, отстоящи на осемдесет светлинни години. Можеш лесно да откриеш посочените. Ако се наложи, имаш всички основания да използваш психоанализа...

Двамата мъже се взираха в нея и не вярваха на ушите си. Накрая Богърт намери сили за въпрос.

— Но как може да си толкова сигурна?

За момент Сюзан се изкуши да извика: „Защото позвъних във Флагстаф, глупак такъв! Говорих с шофьора и той ми каза какво е чул. Проверих сведението и данните съвпаднаха за три от звездите. Държа техните имена в джоба си!“

Но тя не каза нищо. Нека сам стигне до истината. Сюзан внимателно стана и каза иронично:

— Защо съм сигурна? Наречете го женска интуиция!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.